

խալ միտքեր, նախապաշարունակներ չեն կրնար մէկ տարի մէջ փոխուիլ որ լոկ օր մ'է իրեն համար : Երկուր աւտեն նա կը պահպանէ ամենէն սխալ գաղափարներն ալ, մինչեւ որ ժամանակը հասունցունէ իր միտքը և այդ սիրած գաղափարը իրենց թողնել տայ :

Եթէ գիւտնադիտական գիմում ենք ի բուն արժէքին վրայ հայ ժողովուրդը այժմ աւելի ծանօթութիւն ունի և ամեն տեղ, եթէ ոչ դործ, գէթ հակում կը տեսնուի դէպի ինքնօգնութիւն, այդ փոփոխութիւնն ոչ մէկ ամսի, ո'չ ալ մէկ տարի մէջ եղաւ : Խալ իրենքով գործեցաւ, խօսեցաւ, կըռնէ հասունեցաւ և մինչեւ իսկ Մ'ուստի գատաստանն, Կարինի և Գումգալուի դէպքերն ալ օգնութեան համար, ժողովուրդին վերջապէս համոզեցին մէկ կողմ թողլու այդ ցնորք :

Այսպէս ալ այժմ. եթէ տարիէ մը ի վեր խօսուելէ, գրուելէ ետք, հայ ժողովուրդը տակաւին «Որի'ն վստահինք — ինչո՞ւ չեն միանար» կըն., կըն., չիլիթ ու վարանոտ գաղափարներով կը մտնէ 1892ի մէջ, այդ բան յուսաւ հատական չէ. ժամանակն ալ պիտի օգնէ մեր դործի. քիչ մ'ալ պէտք է հասուննայ ընթերցող հասարակութեան միտքը որպէս զի նա կարող լինի ճանչիլ իր բարեկամներ և իր թշնամիներ, որպէս զի կարող լինի բացատրել նոյն իսկ թէ իր ուղած ի'նչ է : Օրինակ. առնենք Միութեան ինդիր. այդ մասին նա պիտի գտնէ թէ ձեռի համար քանի մը մարդերի քով քովի գտնի է միութիւնը թէ ոչ համակարծիք անձերի անկեղծապէս իրար աջակցին : Յուշամիտութիւնն ներշնչուած կեդրոնական, Տիեզերական կըն. աւտենն իր փրկութիւն պիտի տան հայ ազգին թէ ոչ համառ զործիչներ շախատութիւնը որով մի անտարբեր սիրտ կը տաքնայ և հայ գիւղացու ստուած անակին մէջ ինքնօգնութեան կայծ մը կը ձգուի :

Կարգ մը մարդիկ որոնց բոլոր ճարտարութիւնը կը կայանայ քանդակու, բայց ոչ երբեք շինելու մէջ (որովհետեւ քանդակ միշտ դիւրին է,

յիմար մ'ալ կրնայ շէնքի մը մէջ կըռնակ ձգել), 1891 թուականին մէջ իրենց տխուր արուեստ աւելի եռանդով առաջ տարին, կազմակերպութեան ընթացքը կասեցունելու և նոյն իսկ արդիւնքը համար : Նոքա ջանք արին ժողովուրդին վարժեցունել ոչ թէ քննելու և աղէկին ու գէշին մէջ բնութեան շինելու, այլ անտարբեր և անվստահ լինելու :

Ժողովուրդի դատողութիւնը բթացունել, եռանդը մարեցունել. այս և զաւ նշանաբան այդ հրապարակագիրներին : Անմիաբանութիւնն առաջ բերելու համար միարարութեան գիմակն առին և յաջողեցան մասամբ մը :

Այդ մարդիկ միշտ նոր մը շինելու, հինը թողելու գրգռելով իրենց հաւատացողներին, ժողովուրդի ուժը պիտի պակեցունեն և պիտի չթողուն ունէ մէկ սկսուածը յարատեւութեամբ զորացունելու :

1891ը հեռանալով, հայ յեղափոխութեան փոքրիկ մասնակը շրջապատուած կը թողու արտաքին և ներքին բազմաթիւ թշնամիներէ. բայց եթէ կարելի է զայն արտաքին թշնամիին հարուածներէն առաջամ ծածկել, մինչեւ որ մի քիչ մեծնայ, ընդհակառակն մեծ դժուարութիւն կայ ընտանի ներքին թշնամիներէ պաշտպանելու որոնք աւելի վտանգաւոր են զի խնամակալներ կը կարծուին : Բայց 1891ը մի քաջալերիչ նայուածքով կը հեռանայ մեղին :

Ինքնապաշտպանութեան կայծն է այդ, որ դարերի մէջ բռնութեան դիւրած միսիքները տակէն վեր կը ցատկէ : Մ. Ա.

ԿԱԹՈՂԻԿՈՍՍԿԱՆ ԽՆԴՐԻՆ ԱՌԹՈՎ

Նիւ Եօրք, 18 Դեկտ. 1891

(Շաբ. եւ վերջ 42րդ քառն)

Այս դժբաղդ գիւղաւածով Աղեքսանդր Գ. դահը եղաւ և նովաւ պաշտօնավարաց բազմաւորութեան նոր դուռ մը բացուեցաւ : Ինչու որ իւր հօր յաջորդելու գեռ անպատրաստ կը գտնուէր :

Քարանը երբեք չը պատասխանեց ինձ, այսինքն թշուառ ժողովուրդեան բողոքին. իսկ պատասխանեց մատնիչներին և հրաժարեցնում է ինձ իմ գործից... Ես անպարտ եմ, էֆէնդէինէր : Ինչ որ կարողացայ, արելիք : Միւս բարեւ. շատ լաջի, բայց փանդում եմ սիրտի լամ հրապարակով և եթէ այդ հայ-քիւրդերը նորից ծիծաղին իմ արտօսի վրայ, ես չեմ զարմանալ... հայ-քիւրդեր ձեր չուրջը, հայ-քիւրդեր ձեր մէջ և, սոսկալին է, հայ-քիւրդեր Ազգային վարչութեան մէջն անդամ... թշուառ ժողովուրդ... :

Ասաց, բռնեցի սրբեց աչքերը, համբուրեց երեք երկատարեղներին և գոչեց ձիւարդներին :

— Գնանք... :

Նրեք երկատարեղները կանգ առին և արտասուքը աչքերին նայեցին նրանց ետեւից :

Վարդապետի սեւ վերարկուն ֆռֆռում էր քամից, մինչեւ որ երեքն էլ մտան մի բլրի ետեւում և ծածկուեցին նրանց աչքերից :

Վ. ՓԱՓԱՋԱՆՅԱՆ

Աղեքսանդր Բ. իւր ժառանգին վերայ մեծ սէր չունէր և աղագաւ մը նորա վրայ վշտացած լինելով երեսէ ձգած էր, ուստի Աղեքսանդր Գ. միայնակեաց կեանք մը կը վարէր :

Այսու ամենայնիւ մասնաւոր ուսուցիչներէ գաղտուկ դաս աւանելով կարողացած էր բաւական կրթութիւն ձեռք ձգել, բայց գիւտնադիտութեան բոլորովին անտեղեակ :

Աղեքսանդր Գ. ի բնուած քաղցրաբարոյ, պարզ, համեստ, երկուղած, մարդասէր և ընտանեակէ անձ մը լինելով, մեծ սէր ունի իւր ժողովուրդին վրայ որոնք իւր զաւակունք կը համարէ : Այսու ամենայնիւ իր օրով չարիքներն տարօրինակ եղած են : Խորամանկ և խարդախ անձանցմէ շրջապատեալ, նրանցմէ միշտ խարվելու և մուրվելու վրայ է : Իրաւի խեղճ անձը կէս գիշերը երկու կամ երեք ժամ անցած, գրասեղանին առջին բազմած կը ջանայ անողորմ կերպիւ ըզբել տանջիլ որպէս զի կարնայ երկրին վիճակին վրայ տեղեկանալ իրեն ներկայացուած դէպքը տեղեկագիրներով, բայց ի դուր. վստահ ասոնք անանկ վարպետութեամբ դուռած և շարագրուած բաներ են որ «ալ կըռնաւ նէ, մէջէն դուրս ելիր» : Ասոնց խաբէական գրութիւնք լինելը երեսուն երեք միջոց չկայ, ուսկից որ թեան աղաւթութիւն չըլլալուն աղաղաւ : Իրաւի օտար լրագրաց թղթակիցք բանին էութիւնը լիովին կը յայտնեն, բայց ասոնք ջրելը դիւրին բան է, ըսելով թէ սոքա սուտ գրութիւններ են, լոկ զրպարտութիւնք և նախանձէ յառաջ եկած :

Օր մը թագուհին համարձակեցաւ ամուսնոյն ուշադրութիւնը գրաւել իր քրոջմէ, որ է Անգղիոյ դահաժառանգին ամուսնը, առած մէկ նամակը կարդալով, որպէս զի անորմէ լուսաւորվելով խրատվի. բայց Նորին Վեհափառութիւնը չորհրդակալ ըլլալու տեղ, չէ յապաղել իւր գծկամակութիւն յայտնել, ըսելով թէ «կաղաչեմ, այդպիսի գրութիւնք այսուհետեւ ինձ ընաւ հնարդեք. արգէն խեղճ գլխէս կերթայ, ուրեմն թշուառութիւնս մի' սաստկացնէք» :

Խեղճ թագուհին մինչեւ այսօր լուռի կը կրէ իւր սրտին ցաւը որ չըլլայ թէ օր մը իւր սիրելի էրկամն ալ պատահի անոր հօրը պատահածը :

Ահա այսպէս է ինքնակալութեան վիճակը՝ Եւրալընի առնելով մինչդէռ ըստուրի, ժողովուրդն ու ինքնակալն միատեղ չարարվելով՝ առանց իրար հակալինալու :

Բանին էութիւնը այսպէս լինելով, կրնայ դիւրին ըմբռնվիլ թէ ինչո՞ւ Մէլիքով յետ տարի մը նախարարութիւն վարելու, պարտաւորեցաւ իւր հրաժարականը առաւ և Ֆրանսիոյ Նիւ քաղաքը քաշվիլ : Նորա տեղ անանկ անձինք անցան որոնք պաշտօնավարաց հաճելի էին :

Նախ՝ զօրավար Ինեաթիէվ՝ որ երկար ատեն Կ. Պօլիս Ռուսիոյ դեռ պան էր, եղաւ նախարարապետ Բայց այս անձը կաշառակեր պաշտօնէից պաշտպանութեան համար ամբաստանու

վելով պաշտօնանկ եղաւ : Սորա յաջորդեց թոյլթօ կոմսը, որ Մէլիքովի քաղաքականութեան հետեւող մէկը կկարծուէր. բայց շատ չըքեց մեռաւ : Սորա մահուամբ Բօպիէտօնօսէվ նախարարապետ կանգնեցաւ և հիմա նա երկիրը կը կառավարէ առանց հարկ եղած յատկութիւնները ունենալու. միայն թէ այս անձը ատենօք ջարին ուսուցչութիւն ըրած է և բարեպաշտութեամբը Նորին Վեհափառութեան համակրութիւնն և վստահութիւնն վայելելով պաշտօնի արժանացած է : Բօպիէտօնօսէվ տարօրինակ և զարմանալի էակ մըն է, ի հակասութեամբ : Քաջ հմուտ և իմաստասէր, այլ գիւտնադիտութեան կողմնէ շատ տկար. ինչու որ ուսումնականութիւնը գիւտնադիտութեան շատ տարբեր է. մին գրքերէն կրնայ ստացվիլ, այլ միւսը միայն երկար փորձառութեամբ որ այս անձը պատահութիւն չէ ունեցած ստանալու : Բայց ամենէն կրօնասիրութիւնը այն աստիճան սուրա խելքը միտքը յափշտակած է որ ամեն բան կրօնական ակնոյցով պարտաւորած է գիտել և զննել : Կըսեն թէ մեծ պահօց օրերը վանք մը կը քաշվի ու հոն աղօթքով և ծնրադրութեամբ օրերը կանցունէ մեղացը քառութեան համար : Անպատասխատ մարդիկ զարմանօք կը յայտնեն թէ արդեօք ատենօք ի'նչ ծանր մեղք մը գործած ըլլալու է այս անձ որ մինչեւ հիմա քառութիւն չէ գտնի և խեղճ միշտ զինքը այսպէս կը տանջէ : Բանին էութիւնը սա է թէ իր կրօնասիրութիւնը չափն անցնելով միւր է զինքը դէպի կրօնամոլութիւն :

Խորամանկ անձինք՝ որ կը փափաքեն պաշտօնի վրայ անցնել, չեն վստահուիր սորա այս տկարութիւնը ըմբռնել և նորա գիմել կեղծ բարեպաշտութեամբ : Ահա այս ազդեցան է որ հիմա Հրէայք կը հալածվին ի Ռուսիա և Լեւիտանի եւս խտրութեան տակ ինկած է : Ռուսիա այժմ կրօնամոլութեան ակտէ մի բռնվելով չարաչար կը տանջվի և մեր ազգութիւնն ալ վտանգի մէջ ձգած է :

Արդ՝ մեզ կը պատկանի որ կաթոլիկոսական ընտրութեան համար աւանակ մէկը որոնք որ կարող լինի մեզ այս տարափոխիկ ակտէն պաշտպանել : Այս մասին պէտք է մեծ խոհեմութիւն գործածել, վստահ մեզ գէմ արգէն սպառնալիք յարուցված են երկու եպիսկոպոսաց արքեպիսկոպոսի որով կուզեն խնայել թէ Հայոց կողմնէն հնազանդութիւն կը պահանջեն : Այս վտանգաւոր վիճակին մէջ և ճախողութեան առաջը առնելու կարող և ամենապատշաճ անձը՝ ինձ այնպէս կը թուի թէ Խորիմեան Հայրիկն է, ինչպէս որ Կոնկաւեան Հայոց կողմէն արգէն նշանակուած է : Կարելի է թէ ազգային եպիսկոպոսական դասէն ուրիշ նորա նման հնարիմաստ, քաղաքագետ և խիտ ազդեցութեւ անձինք գտնվին. բայց պարագայները մեզ չեն ներեր որ փորձի երկնք այժմ : Հայրիկին վրայ ամենքս ալ վստահութիւն ունինք և ինձ անանկ կը թուի թէ նորա անունը ջարին ծանօթ լինելով, Նորին Վեհափառութեան ալ

Համարումը կը վայելէ իբր առաքինի
և ընտիր եկեղեցական մը և իր դիւան
նաղխութեամբը կարող է Բօպիէտօ-
նօսէլի համակրութիւնն ալ շահիլ:
Միթէ անուանի հայրենասէր Ներսէս
է Աշտարակեցին ալ իր ժամանակին
վեհ. Չարի բարձր հաճութեանը չար-
ժանացաւ երբ կաթողիկոս ընտրվե-
ցաւ: «Անշուշտ սկիզբիսէնք սաղ
տըր» առածը միտք բերեմք:

Այս տողերը Զեղ ուղղած եմ,
քանզի Սրբազան ազգային ամենա-
կարեւոր թերթ մը համարած եմ ես
և յօտամ թէ ձեր միջոցաւ Ազգը ու-
շագրութեամբ խնդիրը ուսումնասիրէ
և լուծէ:

ՎԱՆԻ ՆՈՐ ԿՈՒՍԱԿԱՆ

Վանի կուսակալ խալիլ փաշան
փոխադրուի իրեն յաջորդ նշանակուե-
րէ Երասխայի կուսակալ Պահրի փաշա:
Այս երկրորդ անգամն է որ Ալպա-
նիսի կողմեր պաշտօն վարող մը վան
կը փոխադրուի. Բումբէլի այդ կողմն
հպատակ ազգութիւններ չարժու-
նէր անպակաս լինելով, թիւրք կա-
ռավարիչը այնտեղ կը վարժուի յեղա-
փոխութիւնով խմբուող ժողովրդի մը
դէմ առ դէմ կենսելու. և որովհետեւ
այժմ թիւրքերը երեւակայական կառ-
կածներով պաշարուած՝ աւելի վտան-
գաւոր կը կարծեն Հայաստանի նա-
հանգները, կերելի թէ, իրենց կուսա-
կալներ Բումբէլի մէջ վարժեցունելէ
ետք Հայաստան կը զրկեն:

Խալիլ փաշան՝ Սէրֆիլէէն (Ալպա-
նիսի մէջ) փոխադրուելով, 4 տարե-
ի վեր վանի վալիութիւնը կը վարէր՝
եւրոպական կիսատ կրթութիւն մը
թիւրք պաշտօնէի կեղծաւորութեան
հետ իր վրայ միացուցած: Գեւ. Կ.
Պօլսէն չմեկնած երկրաշէն առատ ծը-
րագիրներ թողարկ մ'ունէր հետը,
գէթ այդպէս կը ցուցնէր վնք պոչե-
լօղիներին. բայց վան հասնելէ ետք՝
կասկածաւ Սուլթանի մ'առնելու գոր-
ծունեայ, աշխուրջ երեւնալու և պաշ-
տօնի մէջ հաստատ մնալու տենելով, իր
նախորդներէն աւելի եռանդ սկսաւ
ցուցնել իւր անմիջ քաղաքացիներ և
գիւղացիներ իբր փոխադրուող մար-
դիկ բանտը լեցունելու մասին. իր օ-
րով տաճարներ թողանալու քանդը-
ւեցան, գիւղացիներ և քաղաքացիներ
խմբով լին բանտերի մէջ փակեցան և միջ-
նադարեան չարչարանքներով իրենց մէ-
երեւակայական կողմակիցութիւն-
ների գաղտնիքն հանել աշխատուե-
ցաւ: Գուցէ խալիլ փաշան ինքն ալ
գիտէր որ իր անիրաւ հայրածանքներ
աւելի կը քաջալերեն յեղափոխական
ձգտումներ և կը ծնեցունեն աղանց
սերմեր. սակայն ինքն ալ ամեն թիւրք
պաշտօնեայի նման՝ օրումն թռչակին
վրայ մտածող և պետութեան ազդեցայ
հանգարտութեան մտալն անհոգ գըտ-
նուեցաւ: Խալիլ փաշան Գիւրգենի
մէջ հակահայկական զգացումներ տա-
րածել մտաւ մը յաջողեցաւ: Ինք ջա-
նաց նաեւ ճիւղամբիկ ինքնօրէն Ա-
սորիներ նուաճել. սակայն այդտեղ
իր գէմ ոչ թէ միայն վնասալ լեռնա-
կաններ, այլ նաեւ Անգլիայի արգելքը
տեսաւ. լորտ Սալդարի անգլիական

շահերին աննպաստ գտած էր որ թիւրք
վերնուրները զինաթափ անեն անվահեր
և կոպիտ մի ափ լեռնականներ:

Ամեն լուսաւորեալ թիւրքի նման՝
Խալիլ փաշան ալ շինութիւնների ձեռք
զարկաւ կիսաւարտ ձգելու պայմա-
նաւ. քաղաքին գլխաւոր պողոտան
խճուղու վերածել հրամայելով, աւելի
ցելոտ և անանցանելի վիճակի մէջ
ձգուած թողուց. վանի լճի վրայ մէ-
կի տեղ երեք շողենաւ շինելու իրա-
տենք հանել տուաւ. սակայն շուտով
մէկէկի գրաւ այդ միտք և իւր պատ-
ւանշաններ միայն աւելցուեցին հա-
մար՝ աւելի ջանք ըրաւ վանի գիւղա-
ցիներին շնորհակալութեան, մաղթանա-
քի հանրագիրներ ստորագրել տալ
գաւառները պոլսեցուցիլ: Եւ այժմ երբ
հին թիւրք փաշան տեղի կուսայ նորի
մը, չնայելով հին հարստահարչական
կառավարութեանն, նենգաւոր դար-
ձուածներ, իւր փոփոխութիւն կա-
րելի է դժբաղդ դէպք մը համարել,
զի նոր թիւրք փաշա մ'առնինքն կը
գանաղանի անով միայն որ անոր ա-
ւերմունքէն պակաս մնացածներն պի-
տի լրացունէ, անթաց աչքով մնա-
ցած մայրերը պիտի լացունէ, իր հա-
ւատարմութեամբ՝ յեղափոխական
դաշնը երեւան հանելով ստուեր պիտի
ձգէ նախորդին գործունէութեանը
վրայ: Եթէ առջինը յոգնած է անի-
րաւութենէ, յաջորդը նոր ծարաւով
կը մոնէ այդ ասպարէզին մէջ: Յու-
սալ թէ կրնայ լինիլ մի թիւրք կա-
ռավարիչ որ անկեղծ և հաստատ կամք
ունենայ բարենորոգելու երկիրը և
շունչ առնել տալու հպատակներին, դա-
ցնորք կը լինի միայն. չորացած ծառէ
պտուղ սպասելու կը նմանի:

ԳՐԱԿԱՆ ՅԻՄՆԱՄԵԱԿ ՄԸ

Այս տարի կը բոլորի հայ լրագ-
րութեան մէջ՝ այս առաջին անգամ՝
թերթի մ'անընդհատ գործունէու-
թեան յիսնամեայ երկար շրջանը:
Մեր լրագրութիւնն, որ գրեթէ դա-
րու մը կեանքն ունեցած է, տեսած է
նաեւ շատ մ'երկարակեաց թերթեր,
որոնց տոկուն գործունէութիւնն ա-
ւելի եւս զարմանալի կերեւայ, երբ
մոտենք նոյն հրատարակութեանց
այլ և այլ վճատեցուցիչ պարագաներն
և բազմաթիւ գծուարութիւնքն, և
մանաւանդ այն՝ որ շատ մը դժուա-
րութեանց մէջ շարունակուած են սոյն
թերթերը միայն անհատից անխոնջ
ճգամք: Սակայն այսպէս կամ այն-
պէս՝ շատ մը թերթեր յիսնամեայ շը-
ջանի մ'արշալուստ իսկ մօտերն այլ և
այլ խափանարար արգելքներու բա-
խելով՝ ինկան հետ գհեալ, և ոչ միոյն
իսկ շնորհակցու տեսնել իւր ծննդեան
յիսնամեայ տարեկարճն անթերի:

Հալիւ այս տարի կը տեսնէ հայ
լրագրութիւնն այսպիսի ուրախալի ե-
րեւոյթ մը. Յիսնամեայ անընդհատ
տեւոյթութեան պատիւը կը ստանայ ա-
ռաջին անգամ վենետիկ Մեծ. Մի-
արանութեան հրատարակած «Բազ-
մալէպ» թերթին, որ այս տարի կը
սկսի իւր յիսներորդ տարեշրջանը:
Մեր նպատակը չէ հոս խօսիլ յիշեալ
թերթին գործունէութեան վրայ, որ

իբր երկարաթափերթ, ամսաթերթ
և նաեւ եռամսաթերթ մեծ ազդեցու-
թիւն ունեցած է արեւմտեան Հայոց
գրականութեան մէջ, և իբր ուսում-
նաթերթ մանաւանդ ազգային հին
գրականութեան մեծ ծառայութիւն
մատուցած է: Միայն կը յիշեցնենք՝
որ «Հանդիս» մէջ արդէն ընդարձա-
կօրէն խօսուած է սոյն թերթի գոր-
ծունէութեան վրայ*, և ուր գրուած
է միանգամայն «Բազմալիպ» քառա-
սունկերեքամեայ (1843-1886) շրջա-
նին մէջ ի մասնաւորի հայկական գրա-
կանութեան նկատմամբ հրատարակած
յօդուածներու երկարածիք շարք մը
գլխաւորաբար 1873էն ետքը, երբ
«Նոր Շարք» մը սկսաւ և կը հրատա-
րակուէր եռամսեայ ուսումնաթերթի
մը ծրագրաւ, մինչդէռ որ մօտ տարի-
ներս կրկին ամսաթերթի ձեռն առաւ,
և նաեւ ծաւալով, որ չորեքիկն տասն-
ամեակներէ աւելի տեւողութեան մէջ
միշտ անփոփոխ մնացած էր, աւելի
եւս ընդարձակուեցաւ:

Թերթին խմբագրութիւնը կիսա-
դարեան շրջանագարձին առ թիւ միտք
ունի այս տարի աւելի եւս շքեղու-
թեամբ և զարգացած հրատարակել
թերթը: Կըմաղթենք աւելի եւս յաջո-
ղութեամբ երկրորդ և անդադողն եւս
կիսադարեան շրջանաց տարեկարճ-
ներ: Այս յոսոյ կատարուելուն իրա-
ւամբ ստոյգ գրաւական մըն է վե-
նետիկ Մեծ. Միարանութիւնը:
(Համդէս Ամսօրեայ)

ՎՐԻՊԱԿ

Արմէնիայի վերջին 42րդ թուին
Կոնկաւեան լուրերին մէջ «Պատկան-
եան բանաստեղծի (Գամառ-Քաթիպի
որդուն)» տողը պէտք էր գրուել «Պատ-
կանեան բանաստեղծի (Գամառ-Քա-
թիպի) որդուն»:

ՊԱՐՍԱԿԱՆ ԳՈՐԾԵՐ

Մագանդարան նահանգի մէջ ծա-
ղած խռովութեան պարագուծի Սէ-
յիդը ձեւերակալուած է. իր ձեւերա-
կալութեան պահուն պարսկի զօրքերի
և իր հետեւողներին մէջ կոխ պատա-
հելով, զօրքերէն 200 հոգի շարքու-
են. խռովարարներ մեծ բազմութիւն
մը կը կազմէին:

—Ատրպատականի կուսակալ կար-
գուած է Ումիդի նախորդ կառավա-
րիչ Սատրէ Միւլէքն. սա ազնիւ մար-
դու համբաւ ունեցած է և երկար ժա-
մանակ Պետերբուրգ ուսական ար-
քունիքին մօտ պարսկական դեսպա-
նութեան պաշտօն վարած է:

—Դեկ. 4/16 թուով կհաղորդեն մեզ
որ կառավարութիւնը ուղելով ձեռ-
բակալել Դաւիթի կրօնապետը (մուշ-
տէյիւ) որ ժողովրդի մէջ խռովու-
թիւն տարածող և սպառնալիցութեան
գրգռողն էր, զինուորներ կը զրկէ ա-
նոր տունը պաշարելու. սակայն Մուշ-
տէյիւ մարդիկ կը գիմարեն զին-
ւորներին և սօքա չուզելով իրենց կը-
րօնապետի բնակարանը բռնաբարել,
եւ կը դառնան:

* Հմմտ. Համդէս Ամս. 1888, Թ. 4,
էջ 58-62:

Մոլեռանդ Մուշտէյիւն զայրացած
այս բանի վրայ, կը գիմէ միկիթը և
հաւաքուած բազմութեան կը քարոզէ
որ այլ եւս ծխախոտ չծխեն քանի որ
րեժի եղած է, նոյնպէս Եւրոպացիներ
րէն չաքար, թէյ և ուրիշ իրեղէններ
չգնեն: Հաւանօրէն Մուշտէյիւի խօս-
քերն կրօնամոլ ժողովրդի վրայ ի-
րենց ազդեցութիւն կանեն և պէտք է
գիտնալ որ կրօնապետներ իշխանու-
թիւնը շատ մեծ է Պարսկաստանի մէջ
և աղանք յաճախ քաղաքական իշ-
խանութեան որոշումներ զործադը-
րութիւնը արգելած են:

Թէհրանէն զինուորական ոյժ յը-
ւած է Ատրպատականի ժողովրդին
մէջ ի հարկին բարեկարգութեան հըս-
կելու համար:

Կը հաւատեն որ ուս կառավա-
րութեան գործակալները այս խոռ-
վութիւնների մէջ գլխաւոր դեր կա-
տարած են. աշխատելով ժողովուրդը
զրգուել անգլիական ազդեցութեան
դէմ և արգելքներ հանել Անգլիացի-
ների շահագիտական ձեռնարկներին:

ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆԻ ԼՈՒՐԵՐ

Ֆիլիպէի (Պուկարիւ) անգլիա-
կան հիւպատոս Պր. Կրէյլս՝ էրզրու-
մի անգլիական Ընդհ. հիւպատոս ան-
ւանուեր է:

—Կ. Պօլսի անգլիական դեսպա-
նը. Սըր Չարլզ Ֆօրտ Մատրիսի
անգլիական դեսպանը նոյն պաշտօնով
Կ. Պօլս կը փոխադրուի իբր յաջորդ
հանգուցեալ Սըր Վ. Հուայթի:

—Կիպրոսէն կը հեռագրեն թէ
անգլիական դատարանները տուգան-
քի դատապարտած են Սիրէնէի յոյն
եպիսկոպոսը որ անէժք կարգացիր է
այն անձերի որոնք Անգլիայի կուսա-
կիցներն քուէ կուտան ընտրութիւն-
ների ժամանակ:

—Արաքսիան մի նոր ապստամբ
բոյքիւն. «Թայմ»-ին կը հաղորդեն
որ Արաքիս կրկին ապստամբութեան
մէջ է. այս անգամ ապստամբական
է Եփեսոսի Ահմէտ-Սուլթան — Եփեսոսի հին
տիրապետօրէն սերունդէն: Սանա-
տի և Հոսէյոսի մէջ եղած հեռագրա-
կան թերթը խոստած են եղել թիւրք
փաշան Սանա հասեր է Արաքսի
և թիւրքերի մէջ եղած վեճը կարգա-
դրելու. ապստամբական խռուսոցեր
է թշնամութիւնները զաղբեցունել և
սպառնել որ թերեւս վեճը խաղաղու-
թեամբ կը կարգադրուի. սակայն ա-
պստամբութիւն հետզհետէ կը տարա-
ծուի:

Եգիպտոսի նոր խալիլ

Հանգուցեալ Թէֆիկ փաշա խը-
տիկին որդին Ապպա Պէյը վիշնաւ
կը դառնուէր՝ իր հօր մեռած տունն.
ուստի անմիջապէս ճամբայ ելաւ և Նե-
րիսիմա հասած էր երբ թիւրքեր
թիւրք հիւպատոսը իրեն գիմարե-
լով անձամբ հաղորդեց Կ. Պօլսէն ե-
կած հեռագրական հրամաններն որոնց
համեմատ ինք հօրը յաջորդ անուան-
ւած էր: Յունվար 9 իրիկուն մաս-
նաւոր «Յէրոսիմանտ-Մասիսիւիա-
նո» շոգենաւով նոր խալիլ Ապպա

Ֆիաշան ուղղակի Ալեքսանդրի մեկ-
նամ է : Ապագայ փաշան Աստուրիս կը
բնակէր ուսումը շարունակելու համար .
Ֆրանսական թերթերը զինք ֆրանս-
աստէր կը համարին :

Անգլիական թերթերը այս փու-
տիտութեան վրայ խօսելով այն միտք
կը յայտնեն թէ այժմ աւելի քան եր-
բէք Անգլիայի վրայ պատասխանատու-
ւորութիւն կը ծանրանայ եղիպոտի վը-
րայ հակերու , հետեւապէս եղիպոտ-
սէն հեռանալու մտաւոր ունէ հաւա-
նականութիւն ինքնին ոչնչացած է :

Թիւրք պաշտօնական շրջանակնե-
րի մէջ ալ կարծիք այն է թէ խաղիկ
փոփոխութիւնը ունէ մի բան չիփոխեր
եղիպոտի ներկայ դրութեան մէջ և
ոչ ալ թիւրքի ալ Անգլիայի միջեւ
նոր բանակցութիւն մը սկսելու պատ-
ճառ կրնայ լինել :

Նախկին խաղիկ մահուան մասին
եւրոպական լրագրիւնները կը հաղոր-
դեն թէ տեղացի բժիշկ Տըթ. Սալէմի
տղիտութեան զոհ եղած կը լինի հան-
գուցեալը . իբր թէ Տըթ. Սալէմ չէ
կրցեր ճանչնալ խաղիկ հիւանդու-
թիւնը որ աղիքներէ բորբոքում ու
թոքային խցում էր և մորֆինի չա-
փազանց մի ներարկում կատարած է
հիւանդին վրայ որով և մեռուցեր է :
Տըթ. Ֆոմանտս եւրոպացի բժիշկ որ
շատ ուշ կանչուեր է , առած կը լինի
որ իր հասած առն արդէն խաղիկը
տեսութիւնը կորսնցուցեր և սատիկ
ցաւերի մէջ կը դառնուէր . եթէ զինք
մի քանի ժամ առաջ կանչէին , պիտի
կրնար զայն փրկել : Եւրոպացի ուրիշ
բժիշկներ մի տեղեկագիր պիտի շինեն
մահուան պատճառներէ վրայ և պա-
տասխանատուութիւնը , ինչպէս կերե-
ւի , տեղացի բժիշկներէ վրայ պիտի
ձգեն . արդէն լուր մ'ալ եղած էր թէ
Տըթ. Սալէմ փխտած է , թէ եւ շու-
տով հերքուեցաւ այդ :

ԱԶԱՏՈՒԹԻՒՆ

Լրագիր Ազգային և Քաղաքական

Ազատութիւնը Նիւ Եորք կը հրա-
տարարուի , ամիսը մէկ անգամ միայն
այժմ , մեծ գիրքով : Տարեկան բաժ-
նորդագրին է ամեն երկրի համար մէկ
տողար միայն (5 ֆրանք կամ 2 բուբլ
ռուսական թղթագրամ) : Ամեն մէկ
թուի մէջ խմբագրական յօդուածներ ,
թղթակցութիւններ , զուարճալիք և
այլ կարեւոր յօդուածներ :

Հասցէն՝ Rédaction du journal
AZADOUTIUN
12, Fronkfort str.
NEW YORK (E. U. d'Amérique)

ԾԱՆՈՒՑՈՒՄՆԵՐ

ԳԻՐՔԵՐԻ

ՎԻՃԱԿԱՀԱՆՈՒԹԻՒՆ

Արմենիայի խմբագրատունն իր մօտ
ծախու գտնուած գիրքերէն մի վիճա-
կահանութիւն կազմած է որի ամեն
թիւերն ալ կը շահին որովհետեւ 1000
տոմսակ է և վիճակահանութեան գրք .

ւած են 1000 օրինակ բնօրինակ գիրքեր ,
տեսարաններ և պատկերներ դանդաղ
գիրքով (Ալիշանի , Բաֆֆիի , Մերեն-
ցի , Միանապետեանցի , Գաֆուր-Քաթի-
պաի գործեր , Փորթուգալեան հրա-
տարարութիւններ և այլն , ամբողջը 85
տեսակ , 100 ֆրանգնոցէն մինչեւ 15
սանթիմոն) :

Վիճակահանութիւնը անպատճառ
պիտի կատարուի 1892 ապրիլ 19/1 մա-
յիսի կիրակի օրը , Մարտէյլ , Արմենիա
լրագրի խմբագրատուն մէջ : Նոյն օր
իւրաքանչիւր թուի շահածը՝ պիտի
հրատարակուի իսկոյն Արմենիայի մէջ :

Ուղղող ազատ է իւր շահած գրքի
փոխարէն ստանալ մի ուրիշ գիրք , որ
մեր խմբագրատուն մէջ ծախու կը
գտնուի միեւնոյն գնով . իսկ եթէ իր
ուզած գիրքը աւելի մեծ արժէք ու-
նենայ , տարբերութիւնը վճարելով
կրնայ ստանալ : Օրինակ . եթէ մէկը
շահած է Բաֆֆիի Ղարաբաղի Աստ-
ղագիտը որի գինն է 4 ֆր. 20 սանթմ . ,
բայց ինք կուզէ ունենալ Բաֆֆիի
Դաւիթ Բեկը որի գինն է 10 ֆրանք ,
տարբերութիւնն՝ այսինքն 5 ֆր. 80
սանթմ միայն վճարելով կրնայ ստա-
նալ Դաւիթ Բեկը Ղարաբաղի Աստղա-
գիտին փոխանակ :

Իւրաքանչիւր տոմսակի գինն է
Մէկ (1) Ֆրանք . Կը ծախուի Մարտէյլ ,
Արմենիայի խմբագրատուն մէջ : Մար-
տէյլէն դուրս ալ կը զրկուի միեւնոյն
գնով , զրկելու փոստի ծախքը խմբա-
գրատունէն վճարուելով . միայն թէ ե-
թէ 10 հատէն պակաս տոմսակ ուղուի ,
իրեւ տպագրուած բան (imprimés)
բաց կը զրկուի փոստով . իսկ 10 հատ
կամ աւելի ուղուած ժամանակ , ապա-
հովագրուած նամակով կը զրկուի :

ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ Մ. ՓՈՐԹՈՒԳԱԼԵԱՆԻ

Ա. ՀԱՅ ԳԻՒՅԱԶՆՈՒՂԻ ՄԸ (Սպառած) :
Բ. ՀԱՅ ԳԻՒՂԱՅԻ »
Գ. ՍԱՂՄՈՒ ԽՍՐԱՅԷԼԻ »
Դ. ԱԶԱՏՈՒԹԻՒՆ ՓՈՒԼՂԱՐՈՑ ԵՒ
ԿԵՆՍԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ ՓՈՒԼՂԱՐ ԱՊՏԱՄ-
ԲԱՊԵՏԱՅ (Պուլիար ազգին իր ազա-
տութիւն ձեռք բերելու համար մէկ
գարէ ի վեր արած ջանքերի խիստ
հետաքրքրաշարժ նկարագրութիւնն
է) (1 ֆր. 10 սանթմ) 1 ֆր. 50 սանթմ
Ե. ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԹՇՈՒՍԱՆԵՐԸ .— (Հայաս-
տանցիներէ պանդխտութեան տխուր
հետեւանքներէ մէկ փոքրիկ պատկերը
կը ներկայացունէ վիպական կերպով) :
Դին (90 սանթմ) 1 ֆրանք 20 սանթմ
Զ. ԳԱՄԱՐՔԱՅԻ ՓԱՅՄԱՆ — ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ
ԸՆԹՅՈՒՅՄԱՐՆ ԵՒ իՐ ՆՅՈՒՅՆ ԴԻՍ-
ՅԻՆԵՐ (Թիւրքիայի Հայերէն և իրենց
գրացի ազգերի վրայ վիճակագրական
և ցեղագրական տվիտի և հետա-
քրքրաշարժ տեղեկութիւններ կը պա-

րունակէ : Թիւրքահայաստանի մէջ բը-
նակող ալ և ալ ազգերէ բնակիչներ
թուին բաղդատական մէկ ցուցակն
այ կցուած է տեսարանի վերջը) : Դին
50 սանթմ (35 սանթմ) :
Թ. «ԱՐՄԵՆԻԱ»Ն 30ԻՇԱՐԱՐ (Արմենիայի
Ա տարեշրջանի թիւերը այժմ բոլորո-
վին սպառած և միեւնոյն ժամանակ
շատերի հետաքրքրութեան առարկայ
դարձած լինելով , այդ շրջանի մէջ Մ.
Փորթուգալեանի գրած առաջնորդող
յօդուածներէն գէթ 30ի շափ ամփոփ-
ւած են Տաշարարի մէջ որ ութածալ
գիրքով 124 երեսներէ կը բաղկանայ) :
(1 ֆրանք) : 1 ֆր. 40 սանթմ
Ժ. ՎԼԷԺ (Պուլիարի մէջ Թիւրքերի
արած բարբարոսութիւններէն մի փոք-
րիկ պատկեր կը ներկայացունէ և ցոյց
կուտայ թէ Պուլիարներն ինչպիսի մի-
ջոցներէ դիմած են իրենց վրէժ լու-
ծելու համար) : (15 սանթմ) , 20 սանթմ
ԺԱ. ԹՈՒՄԱՍ ԲՈՅԱՐԻՍ (Յունաստանի մէջ
Թիւրքերի արած բարբարոսութիւն-
ներէն մի փոքրիկ պատկեր կը ներկա-
յացունէ և ցոյց կուտայ թէ Յոյներն
ինչպիսի միջոցներէ դիմած են իրենց
վրէժ լուծելու համար) , (0,15սանթմ)
20 սանթմ :

ԸՆԴԱՐՁԱԿ ՕՐԱՑՈՅՑ

1892

Նահանջ թուականին

Սեփականութիւն

Ս. Փրիլի Ազգ. Հիւանդանոցին Հայոց

Կ. ՊՈԼԻՍ

Տպագր. Պաշտպան

Դինն է , Մարտէյլէն դուրս զրկե-
լով , 75 սանթմ . Մարտէյլի մէջ 65
սանթմ :

Օրացոյցէն զատ կը պարունակէ
նաեւ հետեւեալ վիճակագրական դի-
տելիքները .

Օսմանեան կայսրութիւն : Աւաղա-
նի կայսերական Պալատն : Նախա-
րարք Բ.Դրան : Մեծ պաշտօնատարք
մայրաքաղաքին : Հրամանատարք բա-
նակաց : Կուսակալը նահանգաց : Օս-
մանեան դեսպանք և նուիրակը յօտար
երկրն : Դեսպանք և հիւպատոսք օ-
տար տէրութեանց ի Կ. Պոլիս : Հա-
յաղլի աստիճանաւորք և պաշտօնեայք
օսմանեան տէրութեան : Հայապե-
տութիւն Հայոց : Առաջնորդութիւնք
ի Ռուսիա : Վանորայք և վանահայրք
ի Ռուսաստան : Ազգային Կիւրդնա-
կան վարչութիւն ի Թիւրքիա : Պաշ-
տօնեայք Պատրիարքարանի : Դպրե-
վանք Պատր. Կ. Պոլսոյ յԱրմաշ : Պատ-
րիարքութիւն Ս. Երուսաղէմի : Առաջ-
նորդութիւնք Թիւրքիոյ : Վանորայք
և վանահայրք ի Տաճկաստան : Եպիս-
կոպոսնք Մայր Աթոռոյ , Կիլիկիոյ
Աթոռոյն և Աղթամարոյ Աթոռոյն :
Կաթողիկոսութիւն Կիլիկիոյ : Կաթո-
ղիկոսութիւն Աղթամարոյ : Հովու-
թիւնք : Թաղորայք Կ. Պոլսոյ : Ար-
ևստապետական Ուսումնարան աղջ-
կանց Բերայի : Համադոմար թաղո-
րէից : Բարեգործական և կրթական
հաստատութիւնք : Պատրիարքութիւն և
Ազգապետք : Բժիշկը քաղաքական և
զինուորական : Փաստաբանք : Լրա-

դիրք : Հեռագրութիւնք Թուրքիոյ և
Միջազգային : Նիժ Միջազգային հե-
ռագր. : Միջազգային թղթատարու-
թիւնք : Ցամաքային թղթատարու-
թիւն Արմական Թուրքիոյ : Դրամք
գլխաւոր ազգաց : Հայաղլի աստիճա-
նաւորք և պաշտօնեայք ռուսական
տէրութեան : Նոյն՝ պարսկական էա-
րութեան : Ազգեր :

ՕՐԱՑՈՅՑ

1892

ՆԱՀԱՆՋ ԹՈՒՍԱԿԱՆԻՆ ԲԻՐՍՈՍՈՒ

Սեփականութիւն Ս. Փրիլի

Ազգային Հիւանդանոցին Հայոց

Տպագր. Պաշտպան Կ. Պ. Պոլիս

Կը ծախուի Արմենիայի խմբագրա-
տունը , 25 սանթմ Մարտէյլի մէջ , 30
սանթմ Մարտէյլէն դուրս , զրկելու
փոստի ծախքը խմբագրատունէն վը-
ճարուելով :

ԾԱՆՈՒ ԳԻՐՔԵՐ

Արմենիայի խմբագրատուն մէջ ծա-
խու կը գտնուին , ի միջի այլոց , և հե-
տեւեալ գիրքերն որոց գիններն նշա-
նակուած են , զրկելու փոստի ծախքն
ալ միջին հաշուելով :

Ելիգի Ռեքլիս .— Ռուսական Հայաս-
տան կամ Արաքսի աւազանը , Ուրիա
իճ և Առաջաւոր Ասիա : Թարգմանեց
Միւրան : Վաղարշապատ 1891 :

Դին 1 ֆրանք
Քաշուրի Հ. Մ. — Աշխարհագրու-
թիւն հին և նոր Հայաստանեայց

2 ֆրանք 50 սանթմ
Աբի Արքեպիսկոպոս Միքայէլեանց —
Պատմութիւն Ժողովոց Հայաստանեայց
եկեղեցւոյ հանգերձ կանոնադրու-
թեամբք . Վաղարշապատ 1874 .

70 սանթմ
Եգիպտոսի քանակայ երգեցեաց—Դասա-
գիրք հայկական ձայնագրութեան հա-
յոց գաղղոցներէ համար . Բ տպագրու-
թիւն . 2 ֆրանք 40 սանթմ :

Վ. Փալիպեանց—Խաթմ-Սարա (Հայ
բողաների կեանքից) , 35 սանթմ

Վ. Փալիպեանց — Ճգնաւոր Եղօ
(Թիւրքահայերի կեանքից) , 35 սանթմ
Շիրվանցատէ — Գործակատարի յի-
շատակարարից (մի պատկեր վաճառա-
կանական կեանքից) և հրդեհ նախա-
գործարանում (Բազուի մշակների
կեանքից) 1 ֆրանք :

ՏԻՍՐ Ա. Մ. ԲԺԻՇԿԻԱՆՏ

ՅԱՆՁՆԱԿԱՍԱՐ

Մարսիլիա , Պոլս փողոց , բիւ 18

A. M. Pejischkiantz

rue Beauvau 18. Marseille

ՏԵՐԵՆ—ԽՄԲԱԳԻՐ

Մ. ՓՈՐԹՈՒԳԱԼԵԱՆ

Le Gérant : FÉLIX ENFFANTIN.

ՄԱՐՏԻՅԷԼ

Հայերէն տպարան Մ. Փորթուգալեանի
Marseille. — Imprimerie du Midi et Papeterie
Allées de Meilhan, 44.